

Een archeologische opgraving aan de Zernikelaan te Groningen, gemeente Groningen (Gr.)

S.J. Tuinstra

ARC-Rapporten 2008-6

Groningen
7 december 2009
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologische opgraving aan de Zernikelaan te Groningen,
gemeente Groningen (Gr.)

ARC-Rapporten 2008-6
ARC-Projectcode 2007/103

Opdrachtgever
Gemeente Groningen
Bevoegd gezag
gemeente Groningen, Drs. G.L.G.A. Kortekaas
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer 22552

Tekst
S.J. Tuinstra
Afbeeldingen
B. Schomaker
Redactie
N. van Malssen

Status
definitieve versie

Autorisatie — M.J.M. de Wit

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 7 december 2009

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Aanleiding voor het onderzoek vormt de geplande aanleg van een busremise en een fietspad aan de westzijde van de Zernikelaan ter hoogte van de kruising met de Professor Uilkensweg, waarbij de bodem tot een diepte van ca. 1,2 m -mv zal worden verstoord. In opdracht van de Gemeente Groningen heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) een DO uitgevoerd op de Zernikelaan te Groningen. Het onderzoek heeft plaatsgevonden op 10 mei, 11 mei en 14 mei 2007 en is uitgevoerd door drs. S.J. Tuinstra (projectleider), drs. H.H. Bürmann, mw. drs. M.J.M. de Wit (veldtechniek) en mw. drs. S.A. Mulder (veldmedewerker). Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

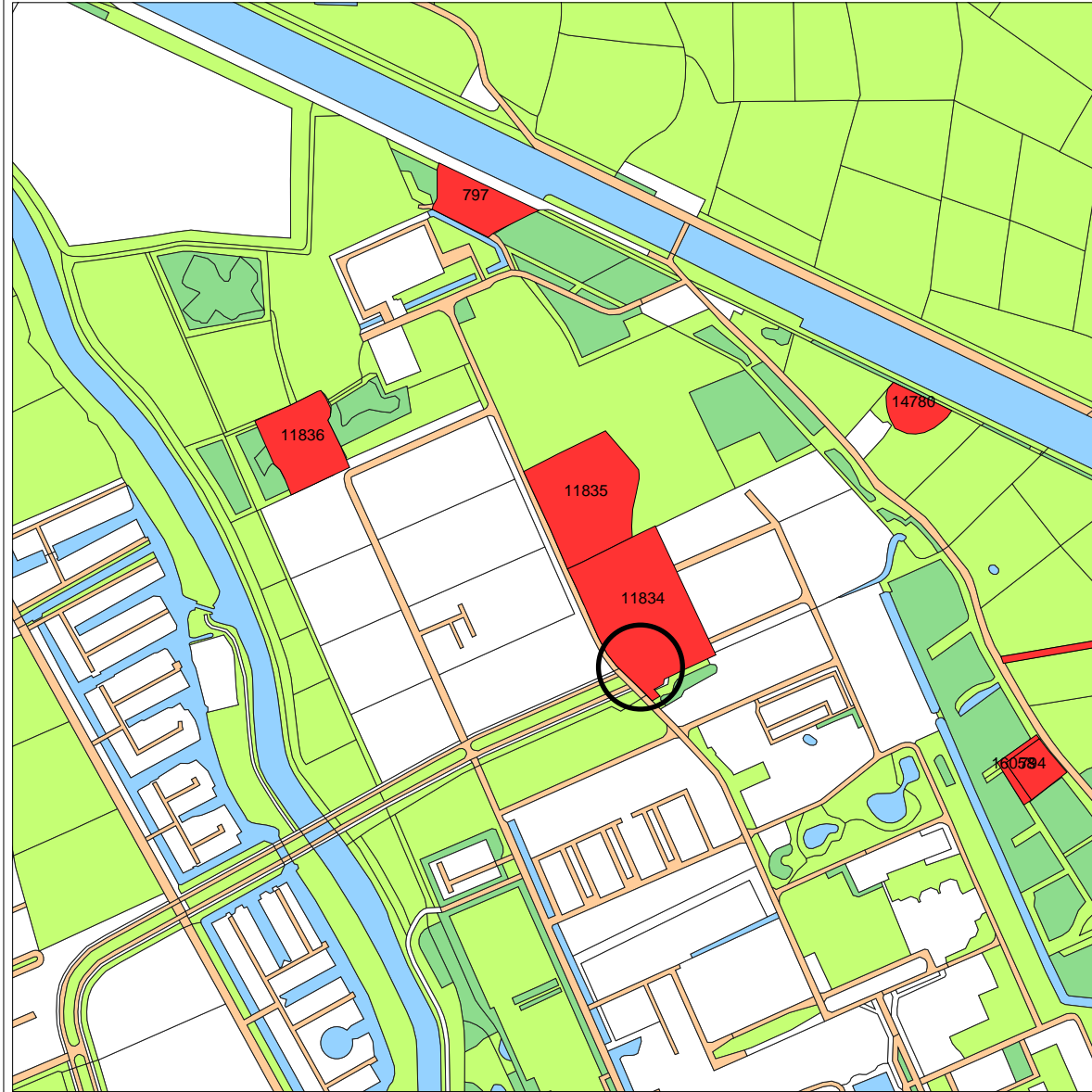
Het onderzoeksgebied is gelegen in het oude stroomdal van de Drentse Aa. Het onderzoek heeft plaatsgevonden ter hoogte van de kruising van de Zernikelaan met de Professor Uilkensweg (zie afb. 1).

1.3 Objectgegevens

Provincie	Groningen
Gemeente	Groningen
Plaats	Groningen
Toponiem	Zernike Blauwborgje
Kaartblad	7D
Coördinaten	231.283–584.833 231.283–584.896 231.343–584.896 231.343–584.833
Periode	Romeinse tijd – Middeleeuwen
Type object	Kasteelterrein
Type bodem	Knippoldervaaggrond
Geomorfologie	Stroomdal Drentse Aa

1.4 Onderzoeksgeschiedenis

Direct ten oosten van de Zernikelaan zijn in de jaren 2000, 2001 en 2003 een aantal archeologische onderzoeken verricht. Tijdens deze onderzoeken is een drietal middeleeuwse podia en een restant van een steenhuis aangetroffen op één en dezelfde oeverwal. Deze wal vormde klaarblijkelijk een strategische locatie binnen het landschap. In de Nieuwe Tijd werd er niet meer op de wal gewoond en kreeg het gebied een agrarische functie. Het onderzoeksgebied ligt direct ten westen van het 13e – 14e eeuwse steenhuis dat in 1999 is ontdekt en in 2000 is onderzocht. Ten zuidwesten liggen twee middeleeuwse podia die in 2001 zijn opgegraven. De bodem bevat in dit gebied twee vegetatiehorizonten, waartussen Romeinse greppels

Legenda

- MONUMENTEN
- TOP10 ((c)TDN)**
- bebouwd gebied
- doorgaande wegen
- bos
- bouwland
- weiland
- boomgaard/kwekerij
- heide
- zand
- begraafplaats
- water
- overig bodemgebruik
- PROVINCIES

0 100 m

rijksdienst voor
archeologie,
cultuurlandschap
en monumenten

Archis2

Afbeelding 1 Locatie van de monumenten op het terrein. Het kasteelterrein heeft nummer 11834, de opgraving bevindt zich in de zuidwesthoek van het monument (zwart omcirkeld).
Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM), Archis II.

en een akkerlaag zijn aangetroffen. Onder de horizonten zijn brandlagen aangetroffen.

Mogelijk worden bij de aanleg van het fietspad en de busremise archeologische waarden aangesneden die direct in verband zijn te brengen met het steenuisterrein en het bovenliggende podium. Het kan onder andere gaan om grachtdelen. Daarnaast is het onbekend of het terrein direct ten westen van het steenhuis en de bovenliggende podia destijds zijn ingericht met boerenerven en/of woonhuizen van horigen. Verder zijn de eerder genoemde greppels en akkerlaag uit de Romeinse Tijd te verwachten tussen de mogelijk aanwezige vegetatiehorizonten. Tijdens een booronderzoek in maart 2007 door ARC bv zijn onverstoorde lagen aangetroffen, die onder andere puinresten bevatten en vermoedelijk zijn te associëren met een middeleeuws terreingebruik. De verwachting is dat eventueel aanwezige sporen goed geconserveerd zullen zijn. De exacte locatie van de westelijke grachtdelen van het steenhuis en het noordelijk gelegen podium zijn vooralsnog onbekend. Daarnaast is het niet bekend of de westelijk gelegen terreindelen in de 12e-14e eeuw zijn gebruikt en ingericht. Mogelijk hadden deze delen een agrarische functie. Tevens is onduidelijk of het veronderstelde akkersysteem uit de Romeinse Tijd ook doorloopt tot in dit terreindeel.

1.5 Doel van het onderzoek en vraagstellingen

Het onderzoek heeft geen specifieke relatie met de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA). Ten behoeve van het onderzoek is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld.¹ Hierin zijn de volgende vragen opgenomen:

- 1 *Bevinden zich in de te onderzoeken terreindelen ook sporen die te associëren zijn met het steenuisterrein en/of het noordelijk gelegen podium? Zo ja, wat is de aard en omvang van deze sporen?*
- 2 *Bevinden zich in de te onderzoeken terreindelen ook sporen en/of vondsten die niet met de kasteelterreinen te associëren zijn? Zo ja, wat is de aard, datering en omvang van deze sporen?*
- 3 *Bevinden zich in de te onderzoeken terreindelen ook greppels en/of akkerlagen uit de Romeinse periode en zijn ze in relatie te brengen met vegetatieniveaus en/of de onderliggende brandlagen?*

1.6 Werkwijze

De bedreigde terreindelen zijn met behulp van drie werkputten volledig opgegraven. De eerste twee putten betreffen een ca. 2 meter brede en 60 meter lange sleuf, direct ten oosten van Zernikelaan. Ten oosten van de Zernikelaan is een min of meer hoefijzervormige strook opgegraven rond de geplande groenvoorziening (zie afb. 2). De werkputten zijn ontgraven volgens de in het PvE gestelde eisen. Tot een diepte van ca. 60 cm beneden maaiveld is laagsgewijs verdiept. Op dit niveau is het eerste vlak aangelegd, getekend en afgewerkt. Vervolgens is schavend verdiept, tot op de gewenste ontgravingsdiepte. Het hier aangelegde tweede vlak is

¹Programma van Eisen Zernike Blauwborgje fase 2 infrastructuur, gemeente Groningen, provincie Groningen. Opsteller: dhr. C.G. Koopstra.

vervolgens getekend en gefotografeerd. Sporen in dit vlak zijn doorgespit en afgewerkt. Het risico van verzakking van de weg naast de putten onder invloed van het doorgaande en afslaande (bus)verkeer op dit traject deed de uitvoerder besluiten de putten 1 en 2 direct na de documentatie van de vlakken weer dicht te storten. Sporen zijn hierdoor niet verder doorgespit en afgewerkt. Profielen konden hier niet gedocumenteerd worden, omdat de put precies tussen twee verstoorde traces inlag, namelijk het wegcunet en een diepe kabelsleuf. Er is op schaal 1:40 getekend. De tekeningen zijn ingekleurd. De wel gedocumenteerde profielsecties van put 3 zijn gefotografeerd en op schaal 1:20 getekend. Daar waar mogelijk zijn vondsten per spoor of per laag verzameld. Relevante sporen en sedimentlagen zijn bemonsterd ten behoeve van paleobotanisch onderzoek. In het veld zijn de hoogtes van sporen en lagen bepaald ten opzichte van het NAP. Voor de digitale gegevensverwerking is gebruik gemaakt van een archeologisch databaseprogramma.

2 Resultaten

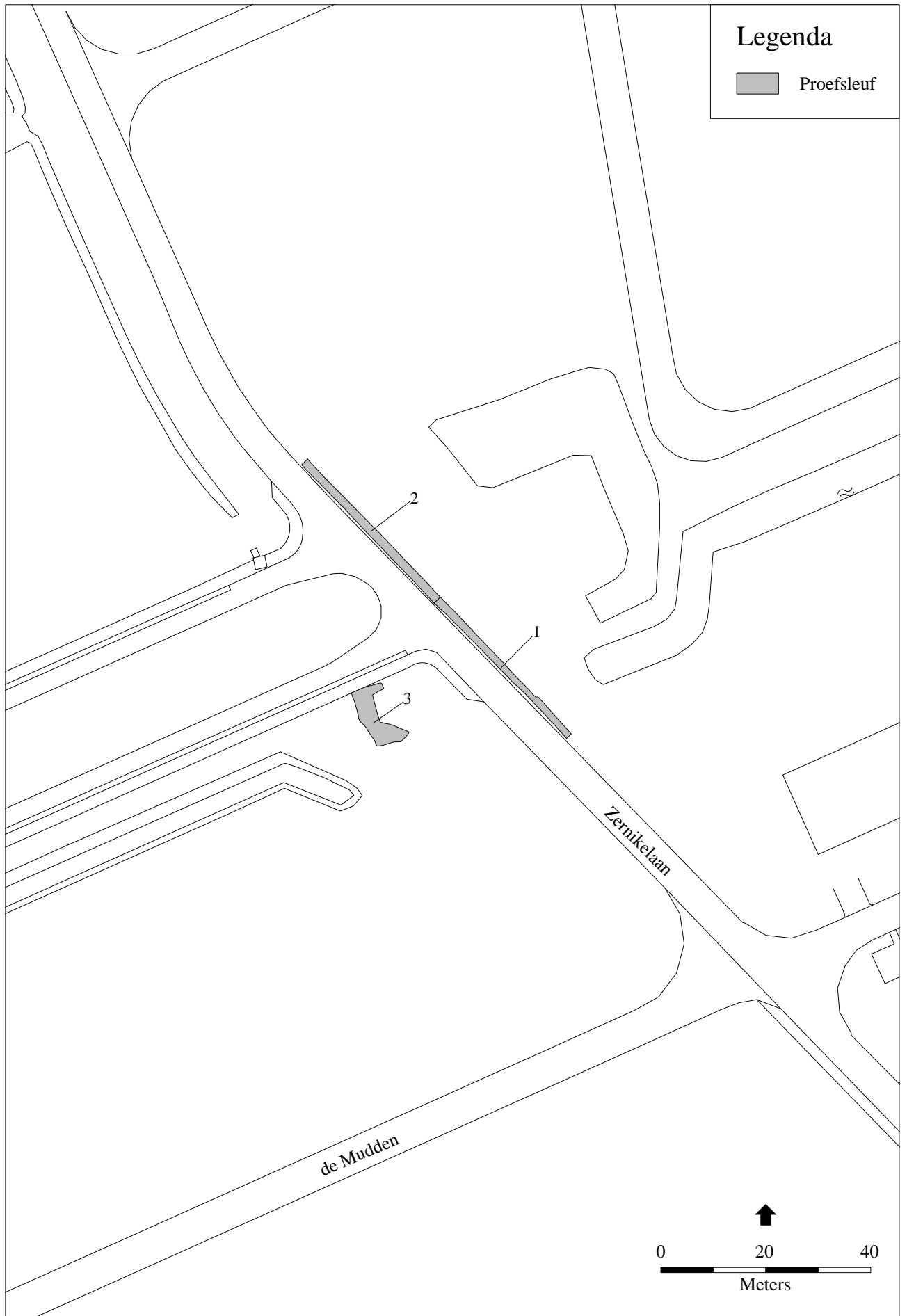
2.1 Sporen

Putten 1 en 2

Putten 1 en 2 zijn direct tegen de oostzijde van de Zernikelaan aangelegd. Hier was nog een strook van circa 2m. beschikbaar voor onderzoek tussen het wegcunet en een diepe kabelsleuf. Deze positie hield echter wel in dat de profielen verder geen archeologische informatie opleverden. Per put zijn twee vlakken aangelegd, op ongeveer -0,10 NAP en op -0,40 NAP. De vlakken gaven globaal hetzelfde beeld van veelal recente sporen met een enkel archeologisch spoor (afb. 3 en afb. 4). Het meest opvallende element in de vlakken was de aanwezigheid van een grote sloot. Op basis van het gevonden aardewerk is deze te dateren in de 11e – 14e eeuw. Een koppeling met de gegevens van het in 1999 opgegraven steenhuis laat zien dat de gevonden sloot dezelfde oriëntatie en kromming vertoont als de gracht van het steenhuis. De sloot ligt echter meer naar het zuidwesten dan de (veronderstelde) omgrachting. Als de gevonden sloot als deel van deze gracht wordt geïnterpreteerd, dan is de gracht hier bijna dubbel zo breed als aan de andere zijde van het kasteel. Mogelijk is hier sprake van een dubbele gracht. De overige sporen hebben een subrecente of recente datering (zie ook afb. 5).

Put 3

Put 3, aan de overzijde van de Zernikelaan, leverde voornamelijk subrecente tot recente sporen op. De sporen op het eerst aangelegde vlak bestonden in hun geheel uit recente verstoringen en zijn daarom niet gedocumenteerd. Het diepste vlak, op -0,60 NAP (NB: vlak 1 op de tekening), bestond merendeels uit recente sporen en enige ondefinieerbare sporen. De enige uitzondering was een afvalkuil met in de vulling enige scherven van (een) laat middeleeuwse kogelpot(ten). Enkele secties van de profielen van deze put zijn gedocumenteerd. Deze profielen bestonden uit drie lagen, de oorspronkelijke bodem, een ophogingslaag en de bouwvoor. Een vegetatielaag, zoals waargenomen in eerdere onderzoeken, werd echter niet aangetroffen.

Afbeelding 2 Locatie van de werkputten op het terrein. Kaart: B. Schomaker.

2.2 Vondsten

De geborgen vondsten uit sporen en secties bestonden uit laat middeleeuws aardewerk (voornamelijk late kogelpot), maar ook uit steengoed. Het vondstmateriaal is te dateren van de 11e eeuw tot in 14e eeuw (mondelijke mededeling K.L.B. Bosma). De gevonden sloot leverde verreweg het meeste middeleeuwse vondstmateriaal op.

3 Conclusies

Ondanks de geringe oppervlakte van de opgraving en de beperkte mogelijkheid om profielen te documenteren heeft dit onderzoek genoeg nieuwe gegevens opgeleverd om de vragen uit het PvE te kunnen beantwoorden:

- 1 *Bevinden zich in de te onderzoeken terreindelen ook sporen die te associëren zijn met het steenhuisterrein en/of het noordelijk gelegen podium? Zo ja, wat is de aard en omvang van deze sporen?*

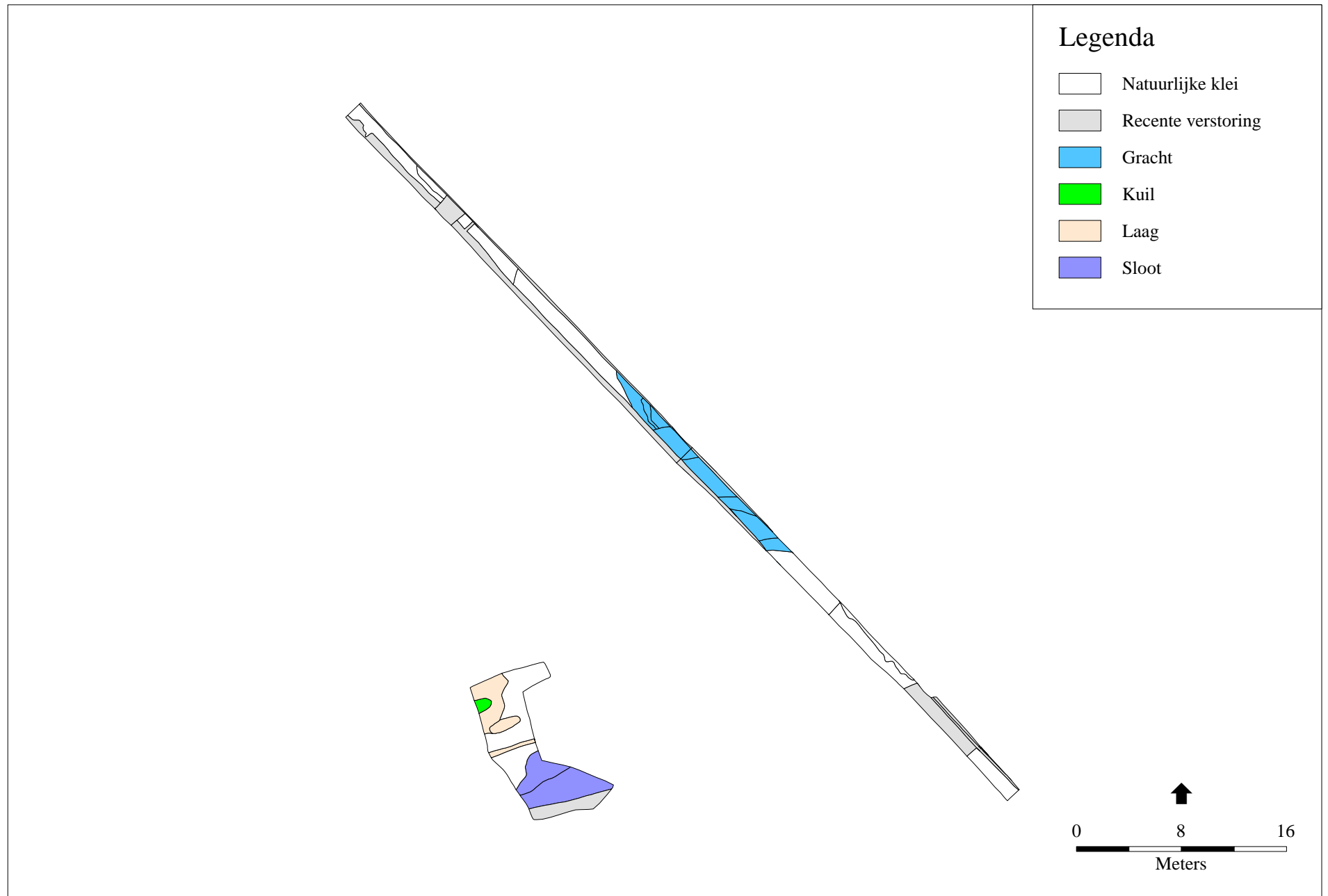
Tijdens het onderzoek zijn sporen aangetroffen van een middeleeuwse sloot. In combinatie met de al bekende sporen valt aan te nemen dat het hier gaat om de zuidwesthoek van een verbrede of mogelijk dubbele omgrachting van het steenhuis. (zie ook afb. 5).

- 2 *Bevinden zich in de te onderzoeken terreindelen ook sporen en/of vondsten die niet met de kasteelterreinen te associëren zijn? Zo ja, wat is de aard, datering en omvang van deze sporen?*

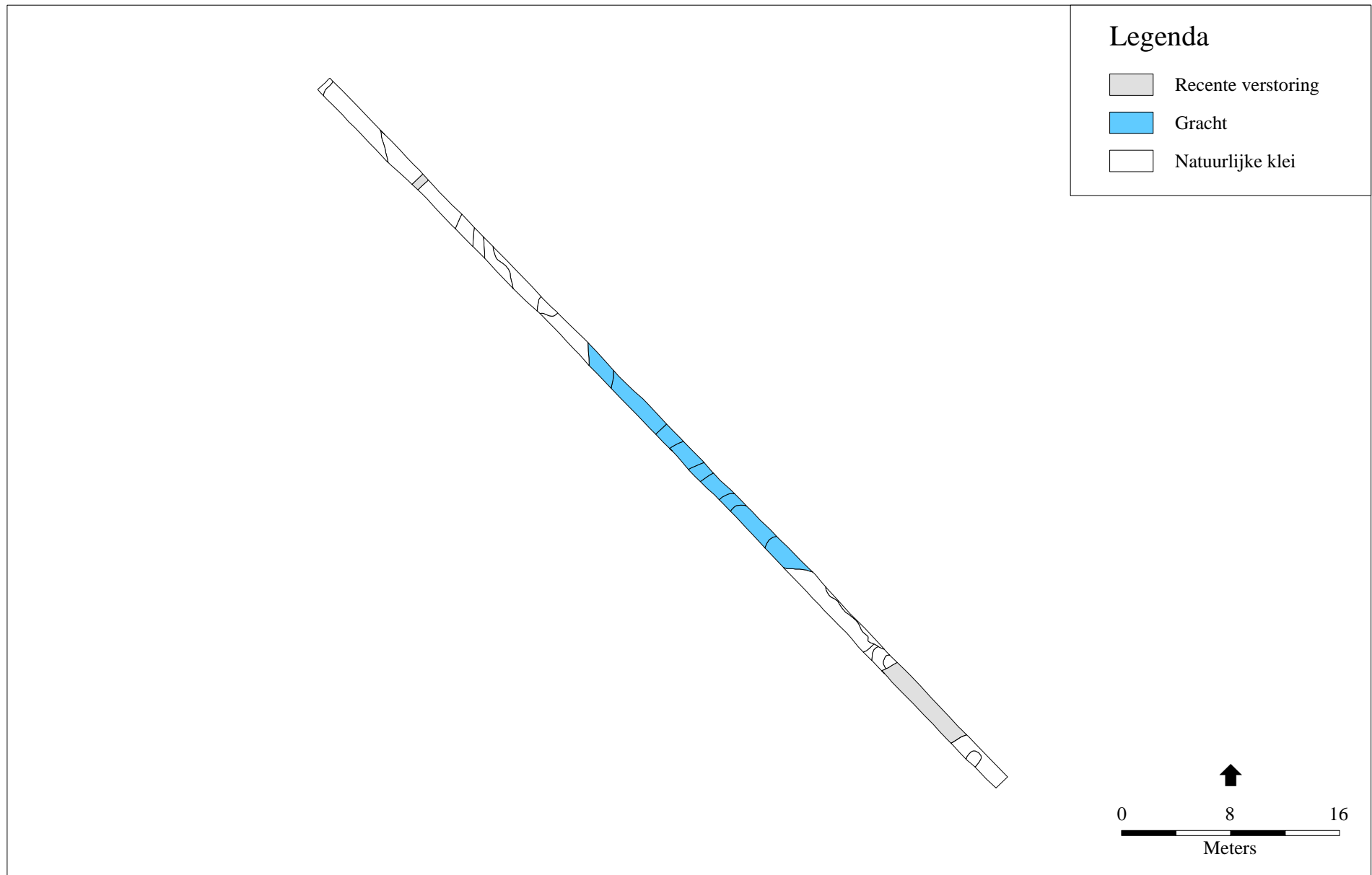
Er zijn geen andere archeologische resten aangetroffen, op enige niet te benoemen sporen na. De meeste andere sporen zijn echter recente verstoringen.

- 3 *Bevinden zich in de te onderzoeken terreindelen ook greppels en/of akkerlagen uit de Romeinse periode en zijn ze in relatie te brengen met vegetatieniveaus en/of de onderliggende brandlagen?*

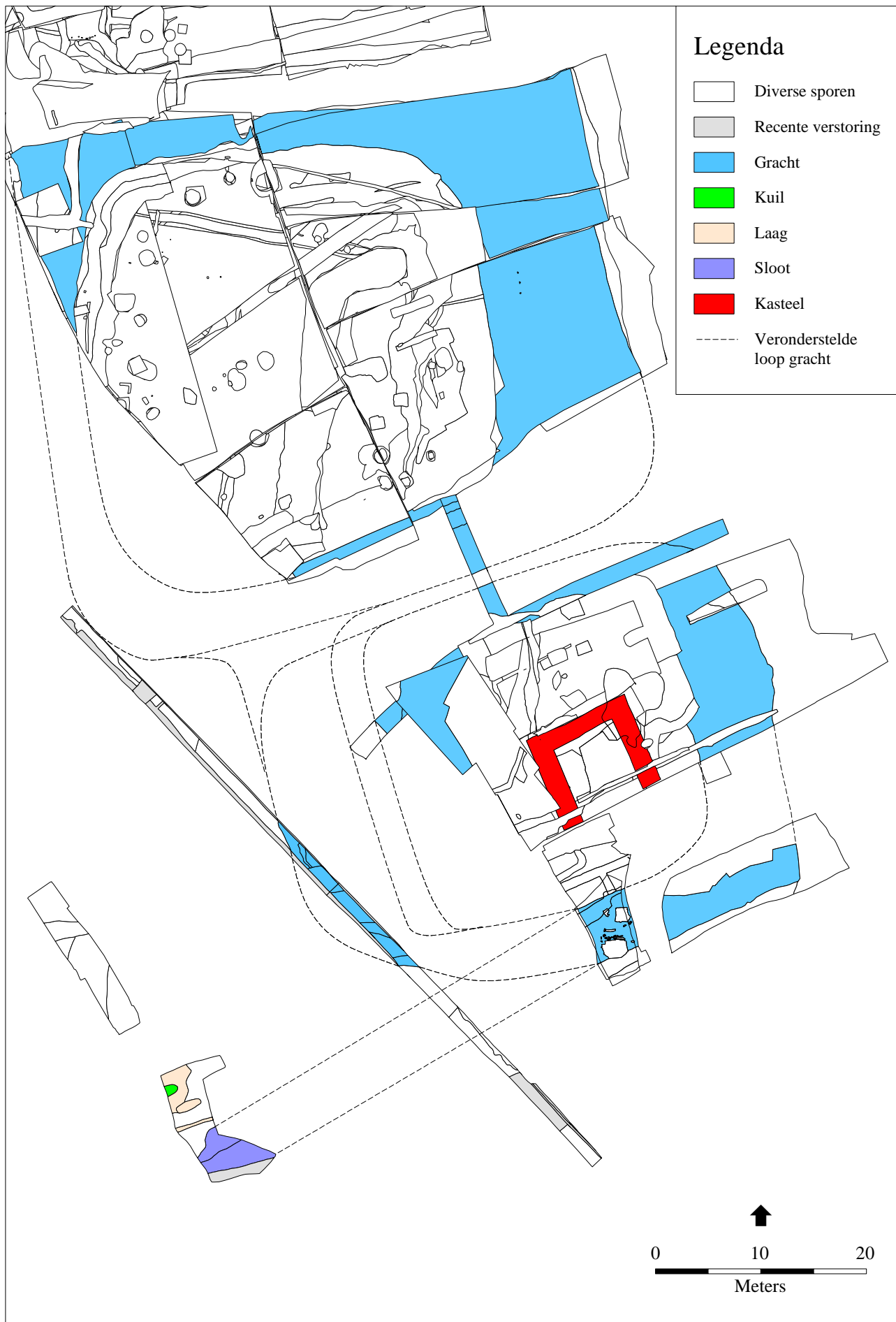
Er zijn tijdens het onderzoek geen Romeinse sporen aangetroffen. Ook is in de profielen geen vegetatielaag aangetroffen.

Afbeelding 3 De werkputten met de sporen van vlak 1. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 4 De werkputten met de sporen van vlak 2. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 5 Onderzoeksgegevens uit 2000, 2001 en 2003 gecombineerd met de uit de huidige opgraving verkregen gegevens. De stippellijn geeft de vermoedelijke loop van de gevonden gracht aan. Kaart: B. Schomaker.